

26 September 2024

Handelingsgericht SAMENwerken met onderwijspartners

in verhoogde zorg en uitbreiding van zorg

Benedikte Timbremont - Inge Lootens

www.handelingsgerichtwerken.be www.topuntgent.be

Doel van deze workshop

Train-de-trainer van de vorming 'HGW in duo' dus niet alleen wàt, maar ook de hoé

Focus ligt op:

- samenwerking tussen CLB en school (+ PB, LSC)
- gemeenschappelijke taal & mindset
- concreet maken van die HGW-uitgangspunten
- leren van en met elkaar

check-in opdracht

Doel: activeren voorkennis + inschatten beginsituatie van de groep

Nabespreking:

- Is er een volgorde?
- Is de methodiek voldoende gekend?
- Spreken school en CLB dezelfde taal?
- Welk uitgangspunt wordt vaak vergeten?
- Wat vind je het moeilijkste uitgangspunt?

Geén one shot

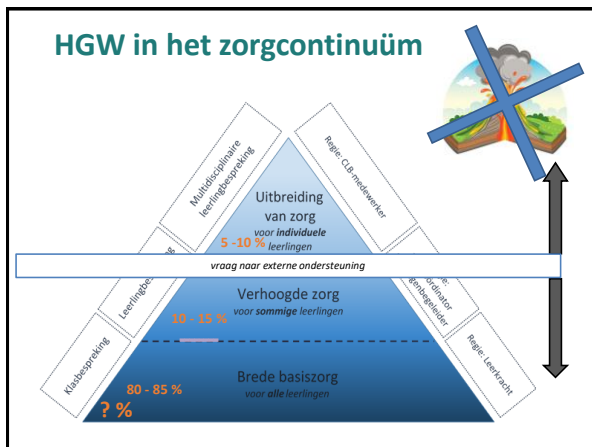
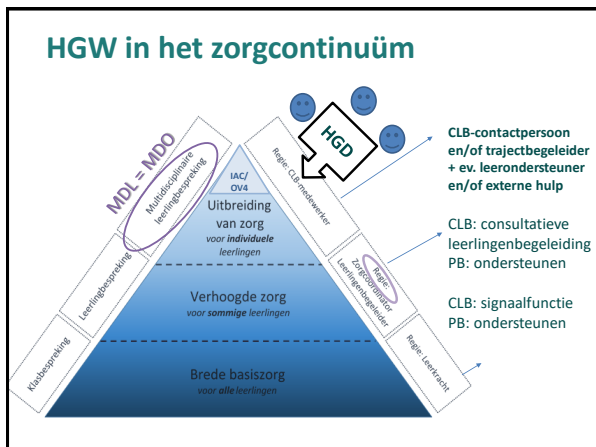
Uitnodiging & inschrijving voor 2 (of 3) halve dagen ev. vervolg op de school

VoortaaK: Kennisclips uitgangspunten bekijken
OF artikel Caleidoscoop lezen
OF Prodia-leermodule doornemen

Leervraag: formuleren persoonlijk leerdoel

Huiswerk: tools uitproberen
HGW-school... aan wat merk je dat?

Meebrengen: eigen materialen i.f.v. zorg(overleg)

HGW in een dynamisch zorgcontinuüm

<https://www.prodiagnostiek.be/het-zorgcontinuüm/>

Redelijke aanpassingen
UDL
Universal Design of Learning

Individuele leerling
Klas/groep

'Essential for one, beneficial for all'
(Hargreaves & Fullan, 2014)

1-minuut-OPDRACHT

Neem: blanco blad + stylo/potlood

Van zodra het startsein gegeven is:

- Teken een mooi huis!
- Doe je best, het is heel belangrijk!
- Doe het zo snel mogelijk, je hebt precies 1'.

HGW
HED

1-minuut-OPDRACHT – punten tellen

- 5 Deur
- 10 Per raam
- 20 Schuin dak
- 50 Per boom
- 200 Schoorsteen
- 300 Gras
- 400 Gordijntjes aan de ramen, per raam

HGW
HED

*Zonder doel,
geen richting,
geen effectieve feedback*

HGW/HGD is doelgericht

HGW
HED

1. Doelgericht

HGW
HED

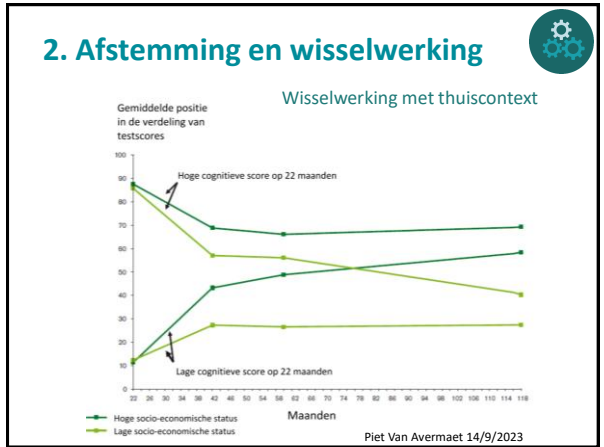
1. HGW is doelgericht

- Waar willen we naartoe met déze LL? LK? groep? school? ouders?
→ op alle niveaus van het ZC
- **Uitdagende doelen** bevorderen kwaliteit onderwijs:
hoge verwachtingen, positief, realistisch, samen
- Doelen nodig voor plan van aanpak
→ wat zie, hoor en merk je op korte en (middel)lange termijn?
→ label/ticket is geen einddoel: Wat heeft de leerling ... nodig?

van maximaal wenselijk naar minimaal noodzakelijk → haalbaar

HGW
HED

2. Afstemming en wisselwerking

- vragenlijst en analyse OLS + ppt → www.prodiagnostiek.be
- In meerdere contexten
- Verbind eer ge begint + op voorhand te bespreken !
- Feedback in S.O. (Potential) <https://www.youtube.com/watch?v=9s4oznagwea&feature=youtu.be>
- klassenmanagement en instructie in S.O. (Potential) <https://www.youtube.com/watch?v=wd5un2i0ofs&feature=youtu.be>

3. Onderwijs- en opvoedingsbehoeften staan centraal

Dilemma

ADHD	DUIDELIKE GRENZEN
ODD	FEEDBACK DIEER GEDRAG
RUZIES	TOEZICHT
DISCUSSIES	AUTONOMIE
OUDERS KOMEN NIET	KORTE OPDRACHTEN
	BEWEGING TUSSENDOOR
	MOEDERLEERKRACHT
	OUDERS ENKEL HERINNEREN

3. Onderwijs- en opvoedingsbehoeften staan centraal

Probleemgericht → Wat heeft deze leerling?

↓

Oplossingsgericht (aanpak) → Wat heeft deze leerling nodig om dit (leer)doel te bereiken?

Van maximaal wenselijk naar minimaal noodzakelijk

3. Onderwijs- en opvoedingsbehoeften HULPZINNEN

Eerst DOEL bepalen! (lange en korte termijn)

Om dat DOEL te behalen heeft deze leerling nodig:

- instructie die ...
- opdrachten of taken die ...
- leeractiviteiten of materialen die ...
- een leeromgeving die ...
- feedback die ...
- klasgenoten die ...
- een leerkracht die ...
- ouders die ...
- hulp of ondersteuning bij ...
- ...

3. Onderwijs- en opvoedingsbehoeften HULPMIDDELEN

Inspiratielijst onderwijsbehoeften op www.prodiagnostiek.be
[Inspiratietool Prodia](#) -> ICF (CLB)
[Inspiratielijst taal en spraak](#)
[Inspiratielijst motoriek](#)
 Inspiratielijsten van Runeman

SOS steekkaarten
Welke instructie, feedback, leeractiviteit, ... voor deze leerling kan je voor de ganse groep toepassen?

Naast onderwijs- en opvoedingsbehoeften ... ook ondersteuningsbehoeften van ouder en leerkracht!

4. De leerkracht doet ertoe, ouders evenzeer

4. De Leerkracht doet er toe!

invloed op ontwikkeling van leerlingen uit wetenschappelijke inzichten

4. De Leerkracht doet er toe!

invloed op ontwikkeling van leerlingen uit wetenschappelijke inzichten

- effect van aanpak, proces, methodiek
- samengevat in **effect size (d)**
- vanaf $d = > .40$ wordt het interessant!

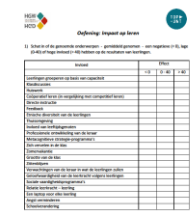

4. De Leerkracht doet er toe!

uit wetenschappelijke inzichten impact op leren

Opdracht: duid aan wat volgens jou al dan niet grote impact heeft

- Vuistregel: vanaf $d = > .40$ impact!
- 3' om individueel te bekijken
- 3' overleg/vergelijken met collega

Invoed	Effect
Leerlingen groeperen op basis van capaciteit	d = 0,12
Klasdiscussies	d = 0,82
Huiswerk	d = 0,29
coOperatief leren (in verg. met competitief leren)	d = 0,53
Directe instructie	d = 0,60
Feedback	d = 0,70
Etnische diversiteit van de leerlingen	d = 0,10
Thuisomgeving	d = 0,52
Invoed van leeftijdsgenoten	d = 0,53
Professionele ontwikkeling van de leraar	d = 0,41
Metacognitieve strategie-programma's	d = 0,60
Zich vervelen in de klas	d = -0,49
Zomervakantie	d = -0,02
Grootte van de klas	d = 0,21
Zittenblijven	d = -0,32
Verwachtingen van de leraar in wat de leerlingen zullen kunnen	d = 1,62
Geloofwaardigheid van de leerkracht volgens leerlingen	d = 0,90
Sociale vaardigheidsprogramma's	d = 0,40
Relatie leerkracht – leerling	d = 0,52
Een laptop voor elke leerling	d = 0,16
Angst verminderen	d = 0,42
Schoolverandering	d = -0,34

Gids voor onderwijsprofessionals

‘Effectieve’ feedback vertaalt de wetenschappelijke kennis over feedback naar de lespraktijk.

Feedback, die er toe doet, is één van de krachtigste instrumenten waarmee je leerlingen aanzet tot leren

- vanuit een growth mindset
- op verschillende niveaus feedback geven
- leerlingen corrigeren en toch een fijne leerling-leerkrachtrelatie behouden

4. De leerkracht doet er toe!

HULPZINNEN ondersteuningsbehoeften

Zelf kan de leerkracht... verder heeft hij/zij nodig...

- Kennis over...
- Vaardigheden om...
- Ondersteuning bij...
- Extra materiaal voor...
- Een collega die...
- Een directie die...
- Een zorgcoördinator, CLB-medewerker die...

Of: Ondersteun mij als leerkracht door....

- Mee te denken en van gedachten te wisselen over...
- Praktijkvoorbeelden te laten zien van...
- Schriftelijke informatie te geven over...

4. De leerkracht doet er toe!

HULPMIDDELEN ondersteuningsbehoeften

HOE?

- Observatie
- Co-teaching
- Collega consulteren
- Helpen toetsen analyseren
- Info vanuit CLB rond gesprek met leerlingen
- Coaching door directie, PBD, ondersteuner, ...
- Zelf hulpbronnen raadplegen zoals bv.
  - www.klascement.net
  - www.leerling2020.nl
  - www.onderwijsmaakjesamen.nl
  - www.kennisrotonde.nl
  - www.dirrerentiatieinonderwijs.be
  - <http://escel.thomasmore.be>
- ....

4. De leerkracht doet ertoe!

Verbind eer ge begint

- Erkenning en verbinding
- Heb altijd vijf minuten tijd
- Centrale rol van de leerkracht
- Meedenken met de leerkracht (collega) over lastige situaties
- De leerkracht in haar/zijn kracht zetten om de regie (terug) te krijgen als het moeilijk gaat met een leerling/klas
- In IAC/OV4/GC wordt de leervraag van de school/leerkracht opgenomen

4. De leerkracht doet ertoe!

Attitude

“De leerling kan dit niet.” → “Wat kan ik doen?”

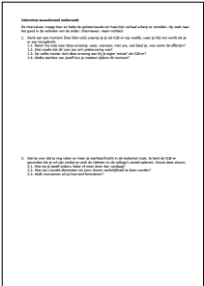
- Geloven dat je zelf het verschil kan maken voor een leerling (30%)
- Geloven in de groeikansen van elke leerling (Pygmalioneffect)
- Positieve en voldoende hoge verwachtingen stellen
- Eigen aandeel (h)erkennen in relaties met leerlingen
- Reflecteren, experimenteren en vragen om feedback
- Eigen ondersteuningsbehoefte(n) formuleren

Interview waarderend interview: in duo met iemand die je niet kent

De interviewer vraagt door om het 'goud' in het verhaal scherp te krijgen en neemt notities.

Denk aan een moment (hoe klein ook) waarop je je als professional top voelde, omdat je het verschil hebt gemaakt en blij wordt als je er aan terugdenkt.

1. waar, wanneer, met wie, wat deed je, wat waren de effecten?
2. Wat maakt dat dit voor jou zo'n piekervaring was?
3. Op welke manier sluit deze ervaring aan bij je eigen 'missie' als onderwijsprofessional?
4. Welke sterktes (kennis, vaardigheden, attitudes) van jezelf kon je toen inzetten?
5. Stel in de toekomst: je bent de professional geworden die je wil zijn, wat zie je jezelf nog anders/beter/meer doen dan vandaag?

Kan ook vervangen worden door:

- korte inleefoefening: 'Op zoek naar de pennenzak'
- Snelle versie speeddaten

5. Positieve aspecten zijn van groot belang

5. Positieve aspecten zijn van groot belang

Positieve kenmerken = protectieve factoren van de leerling, maar ook van de leerkracht/zoco de groep de school de ouders

ZELFBEELD

5. Positieve aspecten zijn van groot belang

Wat doen we met de beschermende factoren? **HOE** sterke kanten benutten bij verdere aanpak?

1. Actief zoeken: *wanneer lukt het wél eens?*
2. (willen) zien of horen: *wat gaat goed? waar is hij/zij beter in? wat doet het kind graag?*
3. Benoemen naar betrokkene(n), expliciet & oprecht *Ik waardeer dat ...* → complimenten
4. Benutten: in aanpak, wat wél werkt uitbreiden/versterken → *ambitieuze doelen, optimisme*
5. Noteren in verslag/dossier/rapport

6. Constructief samenwerken

6. Constructief samenwerken met ouders

Reflectie:

Denk aan een gesprek met ouders waar je tevreden van was.

Wat heeft ertoe bijgedragen?

6. Constructief samenwerken als attitude

- Starten met het gedeeld belang: de leerling centraal
- Praten **met** i.p.v. over ouders / tegen leerlingen
- Duidelijkheid over en respect voor elkaars **rol**, vragen, zorgen, verwachtingen, deskundigheid, ...
  - **Schoolpersoneel** /partners = onderwijsprofessional
  - **Ouders** = ervaringsdeskundigen
  - **Leerling** = mederegisseur van het eigen leerproces
- Benoemen dat een **II** anders kan zijn op school dan thuis
- Advies aan ouders wordt niet **OP**gelegd, maar **VOOR**gelegd

6. Constructief samenwerken oudergesprekken

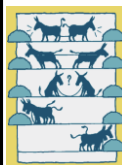

Potential 2019

1. Luisteren naar de inbreng van ouders
2. Respect voor de geschiedenis en keuzes van ouders
3. Toegankelijkheid en doelgerichtheid
4. Oog voor het onzichtbare pedagogische werk
5. Tijd geven en nemen

6. Constructief samenwerken Wat als ... ?

p.185

- ... ouders té behulpzaam zijn, té aanwezig zijn
- ... ouders weinig interesse tonen voor het onderwijs
- ... ouders te hoge verwachtingen hebben
- ... ouders zich beroepen op hun (onderwijs)-deskundigheid
- ... ouders zich te afhankelijk opstellen
- ... ouders te bezorgd, te beschermend zijn
- ... ouders boos worden
- ... ouders in de weerstand gaan
- ... je slecht nieuws hebt

HSW
KOD

6. Constructief samenwerken met leerlingen

Reflectie:

Hoe wordt een leerling op jullie school betrokken in besprekingen?

Wat is hierin helpend?

6. Constructief samenwerken met leerlingen

Betrekken bij overlegmomenten

- Oudercontacten, leerlingbespreking, MDL
- Afhankelijk van leeftijd, mogelijkheden, wensen, behoeften
- Geheel of deel ervan of voorafgaand

LLN weten dingen die hun leerkrachten en ouders niet weten:

- Waar LLN mee bezig zijn op de gang/speelplaats/VT, hoe ze met elkaar omgaan
- Wat betekent school voor die LL?
- Wat is hun visie op de situatie? Hun attributies, oplossingen?
→ bepaalt hun gedrag, werkhouding en leerontwikkeling

HSW
KOD

7. Systematiek en transparantie

Stappen leerlingbespreking

HGW-opdracht:
Welk(e) uitgangspunt(en) komen tot uiting in de stappen?

Stappen leerlingbespreking

Start
Wat zijn de doelen van de bespreking?

Wat wil je met de bespreking bereiken voor deze leerling/dit groepje/deze ouders?
Wat wil je liever niet? Wat wil de leerling? Wat willen de ouders? Wanneer ben je tevreden over de bespreking?

Overzicht
Wat gaat goed en wat loopt moeilijk?

Wat loopt nu moeilijk? Wat loopt goed? (LL, OLS, OPV)
Wat maakt dat je een gesprek over de leerling(en) nu wil? Hoe zag je dit de afgelopen 2 weken?
Wat heb je de afgelopen 2 weken gezien dat goed ging? Wanneer lukt het X wél om gewenst gedrag te tonen?

Inzicht
Hoe zou het kunnen komen dat de situatie nu zo is?

Waarom heeft deze leerling in deze klas bij deze leerkracht in deze school en van deze ouders deze moeilijkheden? Wat zijn sterktes en hoe kunnen we die inzetten?
Kenmerken van de leerling (bv. leesniveau, volgehouden aandacht)
Kenmerken van de onderwijsleersituatie (bv. instructie, feedback)
Kenmerken van de opvoedingsituatie (bv. ondersteuning ouders)

Indien nog geen inzicht: welke info nog nodig? Hoe verzamelen en wie gaat dit doen?

Hulpmiddelen beter INzicht

- Gesprek: met collega, leerling, ouder,... (bijlage 4.1)
- Extra toetsafname met strategie- en foutenanalyse
- Experiment: aanpak uitproberen en impact nagaan
- Gerichte observatie

Stappen leerlingbespreking

Inzicht
Hoe zou het kunnen komen dat de situatie nu zo is?

Waarom heeft deze leerling in deze klas bij deze leerkracht in deze school en van deze ouders deze moeilijkheden? Wat zijn sterktes en hoe kunnen we die inzetten?
Kenmerken van de leerling (bv. leesniveau, volgehouden aandacht)
Kenmerken van de onderwijsleersituatie (bv. instructie, feedback)
Kenmerken van de opvoedingsituatie (bv. ondersteuning ouders)

Uitzicht
Wat zijn de doelen en de behoeften van de leerling en zijn leerkracht?

Concreet doel: wat kan dan de leerling dat hij/zij nu nog niet kan? Hoe zal je dit zien/horen?
Hulpzinnen noteren voor de leerling en de leerkracht. *Om het doel te behalen, heeft deze leerling (leerkracht of ouder) nodig: ...*
Kan ik dit koppelen aan leerplandoelen, ontwikkelingsdoelen?
Kleine snelle doelen (quick wins)? Lange termijn doelen?

Afronding
Afspraken en evaluatie bespreking

Wie doet wat, hoe, wanneer en waarom?
Wie bespreekt de afspraken met de ouders/leerling?
Wanneer is de volgende bespreking? Wie aanwezig?
Zijn de doelen van deze bespreking bereikt?

7. Systematiek én transparantie

Opdracht uitwisseling

Vertel aan elkaar wat je uit dit stappenplan al goed toepast op jullie school?

Wat zou je nog verder willen versterken?

→ *Eigen materialen laten meebrengen*

7. Systematiek én transparantie

Systematiek, stap-voor-stap-werkwijze

- voorkomt misverstanden of dingen over het hoofd zien
- geeft houvast, richtlijn in zorgbeleid
- geeft duidelijkheid: wie? doet wat? Waarom? Waar? Hoe? en wanneer?
- geeft inzicht hoe je tot besluit komt
→ (meta)communicatie

Transparantie: we zeggen wat we doen en waarom en we doen wat we zeggen

→ i.f.v. constructieve samenwerking

Wil je er mee aan de slag in uw CLB?

- HGW boek Hoofdstuk 7 Implementatie
- Onze materialen op:
  - www.handelingsgerichtwerken.be
  - <https://prodiagnostiek.be/professionalisering/professionalisering-clbs/project-professionalisering-leersteun/>

Belang:

- om samen vorming te volgen, elkaar begrijpen, elkaar versterken, ...
- van puzzelen: wat is er al?
- Van zo snel mogelijk toepassen (via huiswerk ©) in eigen zorgteam
- voor de CLB-er: ondersteunend

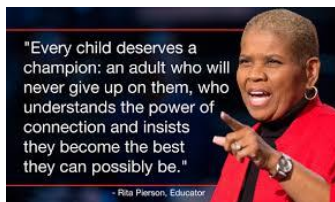

Passie voor het vak en liefde voor kinderen zijn boven elke interventie verheven.

Hattie

Ted-talk Rita Pierson: every kid needs a champion

https://www.ted.com/talks/rita_pierson_every_kid_needs_a_champion?language=en

Interessante websites

- www.handelingsgerichtwerken.be (materialen, bijlagen)
- www.prodiagnostiek.be
- www.gedragsproblemenindeklas.nl (Kees Van Overveld, concreet en bruikbaar)
- www.potentialtoteach.be
- www.kenniscentrumpotential.be
- <https://www.voortgezetleren.nl/>
- www.leerling2020.nl
- www.onderwijsmaakjesamen.nl
- www.kennisrotonde.nl
- www.klascement.net
- www.leraar24.nl
- <https://excel.thomasmore.be/>
- www.eurekaonderwijs.be
- www.platformmindset.nl

Interessante video's

Een goede leerkracht ... volgens onderzoek

<http://www.youtube.com/watch?v=2KcCKT34cQc&feature=related>

Taylor Mali – 'What teachers make'

<http://www.youtube.com/watch?v=Buk3s1XvH14>

Gesprekken met leerlingen

<https://www.leraar24.nl/247142/driehoeksgesprek-voeren-met-handelingsgericht-werken/5'44>

<https://www.leraar24.nl/70115/handelingsgericht-werken-kindgesprek/> 6'13"

Online Ontmoetingsdag HGW 2021: 'effectieve leerlingengesprekken op www.handelingsgerichtwerken.be

Carol Dweck Het effect of praise on mindsets:

<https://www.youtube.com/watch?v=ofZAxX2ALUE>

Bronnen

- Pameijer, N., Denys, A., Timbremont, B., & Van de Veire, H. (2018). **Handelingsgericht werken. Samenwerken aan schoolsucces.** Vlaamse editie
- Hattie, J. (2013). **Leren zichtbaar maken** (Nederlandse vertaling van *Visible learning for teachers*, 2012). Rotterdam: Bazalt Educatieve Uitgeverijen.
- Mitchell, D. (2015). **Wat écht werkt: 27 evidence-based strategieën voor het onderwijs.** Huizen: Pica
- Marzano, R.J., Pickering, D.J., & Pollock, J.E. (2008). **Wat werkt in de klas: research in actie. Didactische strategieën die aantoonbaar effect hebben op leerprestaties.** Middelburg: Bazalt.
- Vantieghem, W., & Van de Putte, I. (2019). **Vol Potentieel. Krachtig lesgeven in diversiteit.** Leuven: Acco
- Coppieters, J., *Effectieve feedback in het onderwijs*, Acco